

Bureau voor Archeologie Rapport 326

Hamersveldseweg 69, Leusden, gemeente Leusden: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen

Definitief, 13 juni 2016, versie 3

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 326. Hamersveldseweg 69, Leusden, gemeente Leusden: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen

auteur: F. Miedema (KNA senior prospector), A. de Boer (KNA senior prospector)

autorisatie: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 13 juni 2016 (**Definitief, versie 3**)

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

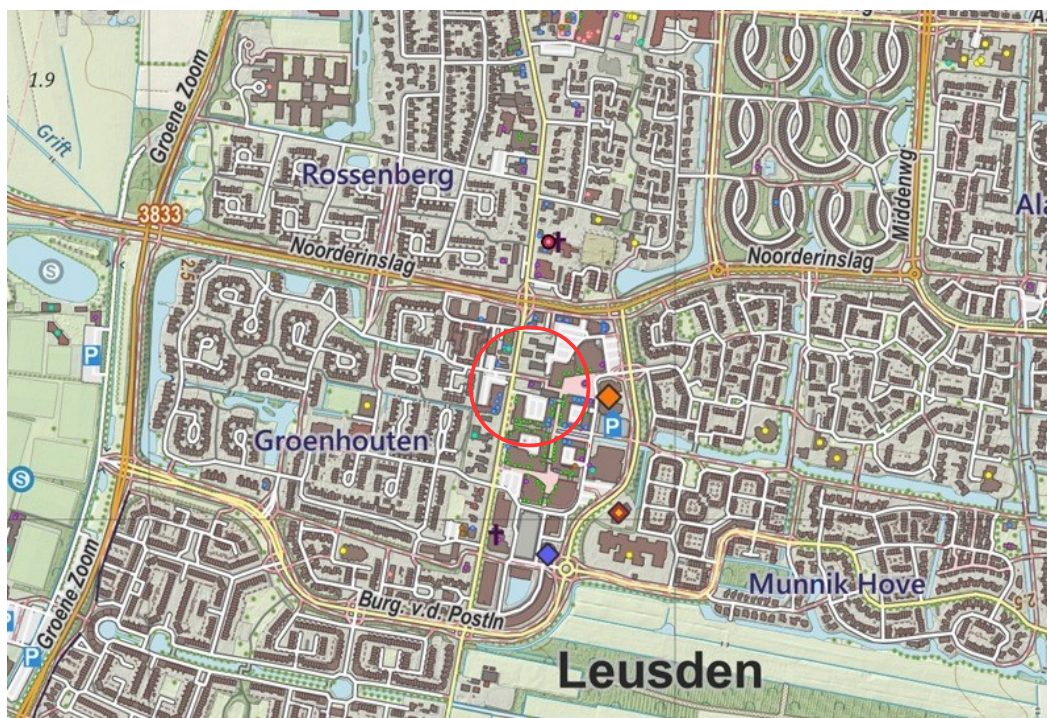
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2016051201
Provincie	Utrecht
Gemeente	Leusden
Plaats	Leusden
Toponiem	Hamersveldseweg 69
Centrum locatie (m RD)	157.750; 460.330 (x; y)
Omvang plangebied	175 m ²
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	4000924100; 4000932100
Soort onderzoek	een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen
Opdrachtgever	Kielstra Architect t' Zand 17, Amersfoort. Adviseur: BuRO – bureau voor ruimtelijke ordening dhr. W. Noom
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie, F.R.P.M. Miedema (senior KNA prospector), A. de Boer
Kaartblad	32D
Periode van uitvoering	Mei 2016
Bevoegd gezag	Gemeente Leusden
Deskundige namens bevoegde overheid	Mevr. S. Beumer gemeente Amersfoort
Beheerder en plaats van documentatie	Bureau voor Archeologie Digitale documentatie: ARCHIS en E-Depot,

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	6
1	Inleiding.....	7
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	7
2	Bureauonderzoek.....	8
	2.1 Methode.....	8
	2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep.....	8
	2.3 Aardkunde.....	9
	2.4 Bewoning en historische situatie.....	10
	2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden.....	11
	2.6 Gespecificeerde verwachting.....	13
3	Booronderzoek.....	15
	3.1 Methode.....	15
	3.2 Resultaten.....	15
	3.3 Interpretatie.....	16
4	Conclusie.....	17
5	Advies.....	19
6	Literatuur.....	20
	Figuren.....	21
	Bijlage 1: Boorbeschrijvingen.....	39

Lijst met Figuren

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).....	3
Figuur 2: Het plangebied en onderzoeksgebied.....	21
Figuur 3: Luchtfoto.....	22
Figuur 4: Nieuwe situatie. Het te rooveren pand is in bruin weergegeven op de bovenste afbeelding. Alleen in het blauwe omkaderde gebied vinden bodemingrepen plaats; onder staat een profiel van de bebouwing in de nieuwe situatie.....	23
Figuur 5: Foto's van het pand (boven: vanuit het zuiden, midden: vanuit het noordoosten, onder: vanuit het westen).....	24
Figuur 6: Bodemkaart (Alterra Wageningen UR 2012; Stichting voor Bodemkartering 1966).....	25
Figuur 7: Geomorfologische kaart.(Alterra 2004; Ten Cate en De Lange 1970)..	26
Figuur 8: Hoogte-reliëfkaart op basis van het AHN (Kadaster en PDOK 2014)..	27
Figuur 9: Hoogte-reliëfkaart detail op basis van het AHN (Kadaster en PDOK 2014). Hoogtewaarden zijn in meters ten opzichte van N.A.P.....	27
Figuur 10: Kaart uit 1692 (De Roij 1692). Het noorden is linksboven. Het plangebied ligt (globaal) in de rode cirkel.....	28
Figuur 11: Kadastrale minuut 1811-1832. Het plangebied ligt op perceel 220. Het is in eigendom van Teunis Albertse Voskuilen en in gebruik als bouwland.	29
Figuur 12: Bonnekaart 1872.....	30
Figuur 13: Bonnekaart 1908.....	30
Figuur 14: Bonnekaart 1930.....	31
Figuur 15: Topografische kaart 1952.....	31
Figuur 16: Topografische kaart 1982.....	32
Figuur 17: Topografische kaart 1995.....	32
Figuur 18: Top 10 VEC kaart 2016.....	33
Figuur 19: Archeologische terreinen (rood) en onderzoeksmeldingen (blauw) uit ARCHIS (ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015). In het afgebeelde gebied zijn geen waarnemingen en vondstmeldingen aanwezig.	34
Figuur 20: Beleidskaart gemeente Leusden (Gemeente Leusden 2011). In gebieden met een hoge verwachting geldt dat bij plangebieden groter dan 100m ² waarbinnen bodemingrepen plaatsvinden dieper dan 30 cm -mv archeologisch onderzoek noodzakelijk is.....	35
Figuur 21: Boorpuntenkaart.....	36
Figuur 22: Foto's van boorprofielen, boven: nr. 1, onder: nr. 2. Het ondiepste bodemmateriaal licht links (bij het handvat van de Edelmanboor).....	37
Figuur 23: Schematische doorsnede.....	38

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Aardkundige waarden.....	9
Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 500 m van het plangebied.....	13

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen uitgevoerd voor grondwerkzaamheden aan de Hamersveldseweg 69 te Leusden.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocollen 4002 en 4003 en de richtlijnen van de gemeente Leusden. In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen.

In het plangebied bevindt zich bebouwing uit 1920. Deze wordt gerenoveerd en geschikt gemaakt voor bewoning. Hierbij wordt de betonnen vloer vervangen en vinden graafwerkzaamheden tot 50 cm -mv plaats.

Uit kaarten en literatuur volgt dat de bodem binnen het plangebied bestaat uit een beekerdgrond in verspoeld dekzand. Het plangebied heeft een hoge archeologische verwachting wegens de ligging binnen de laatmiddeleeuwse lintbebouwing van Hamersveld. In de ondergrond kunnen archeologische resten van boerennederzettingen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn. De bodem is mogelijk verstoord door bouwwerkzaamheden en aanleg van de betonvloer in de 20^e eeuw.

In het plangebied zijn twee boringen gezet tot 120 cm -mv. Uit het booronderzoek blijkt dat het bodemmateriaal bestaat uit dekzand. Oorspronkelijk was een A horizont aanwezig in de top van het bodemprofiel. Bodemkundig worden de gronden geclassificeerd als veldpodzolgronden. Het bodemprofiel is echter sterk geroerd. Restanten van een A horizont zijn nog wel aanwezig, maar zijn vermengd met ander bodemmateriaal of zijn alleen als humeuze zandbrokken herkenbaar. Op de plaats van de huidige bebouwing is de oorspronkelijke grond 30 tot 60 cm opgehoogd met zand en hierop ligt 15 cm beton. De top van de oorspronkelijke bodem ligt dus 45 tot 80 cm onder de bovenkant van de betonvloer. Vermoedelijk is de bodem omgewerkt bij de bouw van het huidige pand, en later bij het aanbrengen van een betonvloer. Onder de omgewerkte grond kunnen nog archeologische sporen aanwezig zijn (dieper dan 285 cm NAP). Dit niveau bevindt zich buiten het bereik van de voorgenomen graafwerkzaamheden.

Bureau voor Archeologie adviseert het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Leusden.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen uitgevoerd voor de verbouwing van een pand aan de Hamersveldseweg 69 te Leusden.

In het gebied geldt een vastgesteld archeologisch beleid.¹ Het plangebied ligt in een zone met hoge archeologische verwachting waarvoor geldt dat archeologisch onderzoek verplicht is bij plangebieden groter dan 100 m² en bodemingrepen dieper dan 30 cm -mv.

Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 175 m². In het plangebied wordt de bestaande bebouwing gerenoveerd waarbij onder meer de vloer wordt vervangen. De muren blijven behouden. De graafwerkzaamheden voor de aanleg van nieuwe betonvloer leiden tot een bodemverstoring van meer dan 30 cm. Hiermee overschrijdt het plan de vrijstellingscriteria en geldt de verplichting om een onderzoek op de locatie uit te voeren.

Het onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging.

Het onderzoeks- en plangebied staan weergegeven in fig. 2. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3) en in aanvulling hierop de uitvoeringskaders van de gemeente Leusden.²

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*
- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*
- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*
- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*
- Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:
 - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*
 - *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

¹ (Gemeente Leusden 2011)

² (CCvD 2013; Gemeente Leusden 2013)

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 3.3, protocol 4002 en de richtlijnen van de gemeente Leusden.³

In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer de diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

Genoemde stappen leidden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.⁴ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep

Het plangebied ligt binnen de bebouwde kom van de plaats Leusden de gemeente Leusden. Het plangebied heeft een oppervlak van ongeveer 175m². Het betreft een gebouw uit 1920 dat achter een woonhuis aan de Hamersveldseweg 69 ligt (fig. 3). Langs de westzijde van het perceel loopt de Hamersveldseweg. Ten oosten van het plangebied bevinden zich parkeerplaatsen. Ten zuiden en noorden bevinden zich bebouwde percelen.

Huidige situatie

Het plangebied is geheel bebouwd. De huidige bebouwing stamt uit 1920.⁵ De bebouwing is in gebruik als fietsenwinkel. Er zijn geen bouwtekeningen beschikbaar. In de bebouwing bevindt zich een betonvloer.

Nieuwe inrichting

Het voornemen bestaat een deel het pand waarin de fietsenwinkel is gevestigd te renoveren en geschikt te maken voor bewoning (fig. 4). Het betreft het achterste deel van het pand over een lengte van 19,5 m. Het pand is 9 m breed.

Bij de werkzaamheden wordt de bestaande betonnen vloer van 20 cm dik verwijderd. Deze wordt vervangen door een vloer van vergelijkbare dikte, echter aan de onderzijde van de nieuwe vloer bevinden zich profielen die 20 cm onder de onderzijde van de nieuwe betonvloer uitsteken. Voor de aanlegwerkzaamheden is ongeveer 10 cm extra werkruimte nodig. De diepte van de graafwerkzaamheden voor de aanleg van de nieuwe vloer, ten opzichte van de top van de huidige, bedraagt ongeveer 50 cm. De funderingen van het muurwerk van het pand blijven ongewijzigd.

3 (CCvD 2013; Gemeente Leusden 2013)

4 (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services)

5 (Kadaster 2013)

2.3 Aardkunde

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

<i>Bron</i>	<i>Situatie plangebied, omschrijving</i>
Geologie	Van de geologische kaartserie 1:50 000 bestaat geen uitgave voor dit landsdeel. Geologische overzichtskaart (schaal 1: 250 000): Bx5: Formatie van Boxtel, Dekzand, beekleem, -zand en veen. ⁶
Bodemkunde (fig. 6)	Beekeerdgronden (pZg21-III).
Geomorfologie (fig. 7)	Bebouwing (Beb).
AHN (fig. 8 en 9)	3,5 tot 3,6 m NAP.

Tabel 1: Aardkundige waarden.

De ondergrond van het plangebied is ontstaan in het Pleistoceen.⁷ Tijdens de voorlaatste IJstijd, het Saalien (200.000 – 130.000 jaar geleden) bereikt het landijs Midden Nederland. Door opstuwing van de ondergrond (rivierzand en grind van de Rijn en de Maas) worden stuwwallen gevormd. Dergelijke gestuwde afzettingen bevinden zich ten westen van het plangebied. Ten oosten van het plangebied ontstaat als gevolg van uitdieping door het ijs een glaciaal bekken, de Gelderse Vallei.

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (115.000 – 10.000 jaar geleden), bereikt het landijs Nederland niet. Er is sprake van een zeer koud en droog klimaat met een toendra vegetatie. De open vegetatie zorgt ervoor dat er op grote schaal zandverstuivingen konden plaatsvinden. Deze afzettingen worden dekzanden genoemd en worden ingedeeld bij de Formatie van Boxtel. Op sommige plaatsen komt het zand in de vorm van ruggen tot rust (dekzandruggen). In de Gelderse vallei is een dik pakket dekzand afgezet.

De Gelderse vallei wordt ontwaterd door een aantal beken, die ontspringen in het oosten en stromen in westelijke richting. De Utrechtse Heuvelrug blokkeert een vrije afwatering naar het westen waardoor alle beken naar hetzelfde lage punt worden gedwongen en uiteindelijk via onder andere de Luntersche Beek en de Heiligerbergerbeek in de Eem uitkomen. Ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug is het gebied door de slechte afwatering lange tijd zo nat, dat veen tot ontwikkeling komt. Tot in de Vroege Middeleeuwen zijn de veengebieden begroeid met moerasbossen.

Op de geologische overzichtskaart ligt het plangebied en de plaats Leusden binnen een zone waar dekzand (Formatie van Boxtel) aan het oppervlak voorkomt.

Op basis van de geomorfologische kaart ligt het plangebied geheel in het ongekarteerde bebouwde gebied. Gezien de meest nabije, gekarteerde geomorfologische eenheden, bevindt het plangebied zich waarschijnlijk oorspronkelijk op een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (code 2M9, fig. 7). Circa 150 meter ten oosten van het plangebied ligt een dekzandvlakte die vervlakt is door veen en inundatie materiaal.

Op een hoogte-reliëfkaart van de omgeving van het plangebied is de ligging van het plangebied in de bebouwde kom van Hamersveld zichtbaar (fig. 8). Op een

⁶ (De Mulder, 2003)

⁷ (De Mulder 2003)

detailbeeld van het plangebied is te zien dat het plangebied op ca. 3,5 m NAP ligt. De parkeerplaats ten oosten van het plangebied ligt ongeveer een meter lager (fig. 9).

Op basis van de bodemkaart komen in het plangebied bekeerdgronden voor (fig. 6). Deze gronden bestaan uit leemarm en zwak lemig fijn zand (bodemeenheden pZg21). Deze vrij natte bodems hebben een vrij dunne humusrijke bovenlaag (Ap- en of AC- horizont) en komen voor op flauwe terreinverheffingen. Deze gronden hebben voornamelijk grondwatertrap III.

Als voorbeeld van het bodemtype binnen het plangebied volgt in onderstaande tabel een bekeerd bodemprofiel met grondwatertrap III, gelegen ten zuiden van Driebergen.

Ap-horizont:	0 tot 33 cm zeer donker grijsbruin (10 YR3/2), matig humeus, zwak lemig, matig fijn zand
Aan2g	33 tot 47 cm zeer donker grijs (10YR3/1,5), matig humeus, zwak lemig, matig fijn zand met duidelijke roestvlekken
ACglei-horizont:	47 tot 60 cm donkergrijs (10YR4/1,5), zwak lemig, matig fijn, zand met duidelijke Roestvlekken
Clglei-horizont:	60 tot 100 cm lichtbruin (10YR6/3), leemarm, matig fijn zand, met zwakke roestvlekken
Cglei-horizont:	100 tot 120 cm grijs (5Y5/1), leemarm, matig fijn zand met zwakke roestvlekken.

Bodemloket

Op basis van de actuele Informatie van het bodemloket blijkt dat binnen het plangebied geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van bodemvervuiling of saneringen.

Verstoringen

In het gebouw bevindt zich een betonnen vloer. Er bestaat geen documentatie van de bestaande constructie. Naar verwachting is de vloer ongeveer 20 cm dik. Mogelijk is bij de aanleg van de betonnen vloer grondverbetering toegepast tot enkele decimeters diepte. Hiervan zijn geen gegevens beschikbaar.

2.4 Bewoning en historische situatie

Het plangebied ligt binnen een brede vlakte bestaande uit verspoelde dekzanden. Hoogtegradiënten zijn in deze vlakten vanaf het Paleolithicum aantrekkelijke locaties voor kampen en (tijdelijke) bewoning. In de omgeving van het plangebied bevinden zich geen aanwijzingen voor oudere bewoning vanaf het Mesolithicum en het Neolithicum tot Romeinse tijd. In het Mesolithicum koos men meer de hogere delen van het dekzandlandschap voor tijdelijke kampementen. In de periode Laat Neolithicum tot Romeinse tijd was het landschap hier bedekt met een veenlaag. In de middeleeuwen is men begonnen dit natte landschap te ontginnen en bewoonbaar te maken.⁸

Het plangebied ligt ten oosten van de Hamersveldseweg en maakt deel uit van het laatmiddeleeuwse ontginningslint van het dorp Hamersveld.

Hamersveld

⁸ (Blijdenstijn 2007)

Het onderzoeksgebied valt binnen de ontginning Hamersveld. Hamersveld is een copeontginning uit ongeveer 1130 van de Paulusabdijk van Utrecht.⁹ De Hamersveldseweg vormt een tweezijdige ontginningsas met strokenverkaveling richting de Grift in het westen en de Moorsterbeek in het oosten. Aangenomen wordt dat het noordelijke deel van Hamersveld, waarbinnen het onderzoeksgebied valt, het oudste deel van de ontginning is.¹⁰

Langs de bij deze drooglegging aangelegde ontsluitingsweg ontstonden boerenbedrijven waarop aanvankelijk voornamelijk landbouw bedreven werd, maar later, door de inklinking van de veenlagen en de daarmee gepaard gaande vernatting van de bodem, overgegaan werd op veeteelt.¹¹ Het plangebied ligt direct ten oosten van deze weg.

Historische kaarten

Op de eind 17^e eeuwse kaart van Bernard de Roij staat de Hamersveldseweg weergegeven als een langgerekt lint met verspreide bebouwing aan weerszijden (fig. 10). De bebouwing wordt aangeduid als 'Die Hamerveltse Buert'.

Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 (fig. 11) en de oorspronkelijke aanwijzende Tafels (Leusden, sectie F, blad 007),¹² is het plangebied (perceel 220) in gebruik als bouwland en onbebouwd.

Op de Bonnekaart uit 1872 en 1908 is de situatie hetzelfde (fig. 12 en 13). In 1930 staat voor het eerst bebouwing afgebeeld (fig. 14). Vermoedelijk is dit de huidige bebouwing gezien het bouwjaar 1920 dat in BAG staat geregistreerd.¹³ In 1952 staat direct ten oosten van het plangebied een ander gebouw waarmee het in 1982 als aaneengesloten bebouwing staat ingetekend (fig. 15 en 16). In 1995 staat de bebouwing op de kaart zoals deze nu is (fig. 17 en 18).

2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Archeologische waarnemingen, onderzoeksmeldingen en monumentterreinen zijn verzameld in een straal van 500 meter rondom het plangebied en staan weergegeven in fig. 19 (overzichtskaart) en toegelicht in tabel 2.¹⁴

Het westelijke deel van het plangebied maakt deel uit van een terrein met een hoge archeologische waarde (monument 15.898). Het betreft een langgerekte zone waar een hoge verwachtingswaarde geldt voor bebouwing uit de periode Middeleeuwen tot Nieuwe tijd C. Het betreft de historische kern van Hamersveld.¹⁵

In de omgeving van het plangebied bevinden zich geen aanwijzingen voor bewoning vanaf het eind van het Neolithicum tot Romeinse Tijd. In deze periode was het plangebied en omgeving bedekt met veen.¹⁶

9 (Blijdenstijn 2007)

10 (D'Hollosy 2005)

11 (Blijdenstijn 2007)

12 <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/alle-afbeeldingen/detail/9975a4ee-94d7-11e5-aa0d-3bedb5a571c3/media/26de30eb-411f-5323-1794-4b1ffc26dfaf>

13 (Kadaster 2013)

14 (ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015)

15 In Archis foutief omschreven als 'oude stads- of dorpskern van Leusden'.

16 (De Mulder 2003)

Ongeveer 50 m zuidelijk van het plangebied heeft een bureauonderzoek plaatsgevonden (Hamersveldseweg 71b, melding 3.997.979.100). Het advies van het betreffende onderzoek is om een verkennend booronderzoek uit te voeren.

Ongeveer 235 m ten noordoosten van het plangebied heeft een bureauonderzoek plaatsgevonden (onderzoeksmelding 28.126, Tabel 2 en fig. 19). Op basis van dit bureauonderzoek werd geconcludeerd dat de geplande werkzaamheden (uitbreiding van het kerkhof en verplaatsing van het trapveldje) in het plangebied aan de Hamersveldseweg, zonder nader archeologisch onderzoek kunnen plaatsvinden.¹⁷

Ongeveer 400 m zuidoostelijk heeft in april 2016 een booronderzoek plaatsgevonden (Clarenburg 1, melding 3.990.639.100). De resultaten daarvan zijn nog niet bekend.

Op de beleidskaart van de gemeente Leusden heeft het plangebied een hoge verwachting in verband met de ligging binnen de oude bewoningszone van Hamersveld (fig. 20).¹⁸ De huidige bebouwing dateert uit de periode 1920. Dit gebouw is bij de gemeente Leusden niet bekend als bouwhistorisch monument.

Bron	Omschrijving
Archeologische terreinen	15.898 Terrein van hoge archeologische waarde Hamersveld (Leusden), Oude stads- of dorpskern. Terrein met sporen van bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd Het betreft de dorpskern van Hamersveld (Leusden).
Waarnemingen	Geen (straal 500 m).
Vondstmeldingen	Geen (straal 500 m).
Onderzoeksmeldingen	28.126 - Leusden - St. Jozefparochie, kerkhof - bureauonderzoek Binnen het onderzoeksgebied wordt slechts een deel van het bodemarchief door de nieuwe functie ernstig bedreigd; het deel waar de uitbreiding van het kerkhof is geplant. Dit deel meet 20 bij 65 meter. Voor het overige deel van het onderzoeksterrein is de te verwachte verstoring té klein om archeologische actie te ondernemen. Voor het bedreigde deel van het onderzoeksgebied geldt dat, blijkens dit bureauonderzoek, archeologische vindplaatsen binnen het plangebied – hoewel ze niet geheel uitgesloten kunnen worden - niet worden verwacht; er zijn hiervoor geen concrete, historische aanwijzingen te vinden en het bodemarchief ter plaatste is van slechte kwaliteit. Ook voor dit deel van het onderzoek is geen archeologische vervolgactie nodig. Derhalve luidt het advies dat de geplande werkzaamheden ter uitbreiding van het kerkhof en verplaatsing van het trapveldje in het plangebied aan de Hamersveldseweg zonder nader professioneel archeologisch onderzoek plaats vinden. ¹⁹ 3.997.979.100 - Leusden – Hamersveldseweg 71b - bureauonderzoek De bodem binnen het plangebied bestaat uit een beekeerdgrond in verspoeld dekzand. Het plangebied heeft een hoge archeologische verwachting wegens de ligging binnen de laatmiddeleeuwse lintbebouwing van Hamersveld. In de ondergrond kunnen archeologische resten van boerenonderzettingen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn. De bodem is mogelijk verstoord door de bouw van de huidige schuren en door het planten en rooien van de boomgaard. Bureau voor Archeologie adviseert om een vervolgonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek uit te voeren zodat de archeologische waarde van het plangebied nader kan

17 (D'Hollosy 2005)

18 (Gemeente Leusden 2011)

19 (D'Hollosy 2005)

Bron	Omschrijving
	worden gespecificeerd. ²⁰ 3.990.639.100 - Leusden - Clarenburg 1 - booronderzoek Booronderzoek gemeld op 6 april 2016. Resultaten niet bekend.
Gemeentelijke kaart	Hoge archeologische verwachting.
Bouwhistorische waarden in het plangebied	Er bevinden zich, behalve funderingen van het bestaande gebouw uit 1920, geen bekende bouwhistorische waarden in het plangebied.

Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 500 m van het plangebied.

Voor aanvullende informatie is contact gezocht met de AWN, afdeling Vallei en Eemland, de secretaris van de Historische Kring Leusden, de heer H. Slotboom²¹, de provincie Utrecht (mevrouw m. Visser), het meldpunt archeologie van de provincie Utrecht, het Centrum voor Archeologie (CAR) van de gemeente Amersfoort. Ook is De Archeologische Kroniek van de provincie Utrecht geraadpleegd. Dit heeft geen aanvullende informatie opgeleverd.

Volgens de site van de gemeente Leusden is de huidige schuur binnen het plangebied geen gemeentelijk bouwhistorisch monument.²²

De Archeologische Kronieken van de provincie Utrecht zijn geraadpleegd, dit heeft geen aanvullende informatie opgeleverd.

Volgens de Indicatieve kaart van het militaire erfgoed bevindt het plangebied zich buiten bekende militaire vondstlocaties.²³

2.6 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt binnen een vlakte bestaande uit verspoelde dekzanden. Hoogtegradiënten zijn in deze vlakten vanaf het Paleolithicum aantrekkelijke locaties voor kampen en (tijdelijke) bewoning. In de omgeving van het plangebied bevinden zich geen aanwijzingen voor oudere bewoning vanaf het Mesolithicum en het Neolithicum tot Romeinse tijd. In het Paleo- en Mesolithicum koos men meer de hogere delen van het dekzandlandschap voor tijdelijke kampementen. Het plangebied was qua hoogteligging, hiervoor minder geschikt. Vuursteenvindplaatsen zijn in het plangebied daarom waarschijnlijk afwezig.

In de periode Laat Neolithicum tot Romeinse tijd is het landschap bedekt met veen. In de Middeleeuwen ontgint men het landschap. Het plangebied ligt aan het laatmiddeleeuwse ontginningslint van Hamersveld. De bodem bestaat uit een bekeergrond in verspoeld dekzand. De bodem is mogelijk verstoord bij de bouw van de huidige schuur en de aanleg van een betonnen vloer.

Er is één potentieel vondstniveau. Deze bevindt zich op geringe diepte onder de huidige bouwvoor.

1. Datering:	Late Middeleeuwen tot en met Nieuwe Tijd.
2. Complextype:	Huisplaats, erf, nederzetting, tuin.
3. Omvang:	Onbekend.

²⁰ (Miedema 2016)

²¹ (Slotboom 2016)

²² (Gemeente Leusden)

²³ ("Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)")

4. Diepteligging: Onder antropogene ophogingspakket, in de top van de C-horizont (circa 40 cm -mv).
5. Gaafheid, conservering en verstoringen: Onbekend. Als gevolg van bouwwerkzaamheden in de 20^e eeuw kunnen archeologische (bewonings)resten verstoord zijn geraakt.
6. Locatie: Hele plangebied.
7. Uiterlijke kenmerken: Verspreiding van grondsporen (bewoning) en aardewerkfragmenten.

3 Booronderzoek

3.1 Methode

Het veldonderzoek is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3,²⁴ in het bijzonder het hoofdstuk "protocol 4003 inventariserend veldonderzoek overig".

Het veldonderzoek bestond uit een inventariserend veldonderzoek (specificatie VS03), verkennende fase.

De boringen zijn gezet met het doel de bodemopbouw te verkennen. Met de verkenning wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd.

In dit onderzoek zijn twee boringen geplaatst op een oppervlak van 175 m². De boringen zijn inpandig geplaatst. Voorafgaand aan de boringen is het beton machinaal verwijderd.

De boringen zijn gezet met een 7 cm Edelmanboor tot op 120 cm -mv.

De opgeboorde grond is systematisch uitgelegd op een plastic zeil. Alle uitgelegde boorprofielen zijn gefotografeerd. De opgeboorde grond is onderzocht door deze te versnijden en te verbrokkelen. Hoewel niet het doel van de verkennende fase is wel gelet op archeologische indicatoren. De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens ASB 1.1 van het NITG-TNO. In de ASB wordt onder meer de standaardclassificatie van bodemonsters volgens NEN 5104 gehanteerd.²⁵ De gegevens in het veld zijn digitaal geregistreerd in het programma PIM 3.3. De X en Y coördinaten van de boringen zijn bepaald ten opzichte van de lokale topografie met een meetlint. Het veldwerk is uitgevoerd op woensdag 1 juni 2016 door A. de Boer (KNA Senior Prospector).

3.2 Resultaten

De locaties van de boringen staan in fig. 21 weergegeven. Foto's van boorprofielen staan in fig. 22. De boorgegevens staan in Bijlage 1. Met de gegevens is een schematische doorsnede gemaakt en weergegeven in fig. 23.

Het bodemmateriaal bestaat uit matig fijn zand. Op grond van kleur en bijmengingen kunnen de volgende lagen worden onderscheiden, van diep naar ondiep:

- Laag 1: Licht grijs-bruin zand zonder bijmengingen. De top van het pakket is aanwezig tussen 60 (boorprofiel 2) en 80 cm -mv (boorprofiel 1).
- Laag 2: Donker bruin-grijs zand, matig humeus. Deze laag is alleen in boorprofiel 1 aanwezig en bevat veel gele vlekken en weinig zandbrokjes. De basis van de laag is scherp. De laag ligt tussen 45 en 60 cm -mv en is 15 cm dik.
- Laag 3: Licht grijs-bruin zand. Deze laag is in beide boorprofielen aanwezig onder het beton en ligt op laag 2 (boorprofiel 2) of 3

²⁴ (CCvD 2013)

²⁵ (Bosch 2008; Nederlands Normalisatie Instituut 1989)

(boorprofiel 1). In boorprofiel 1 bevinden zich brokken humeus zand tussen 60 en 80 cm -mv. De top van de laag ligt op 15 cm -mv. De basis van de laag ligt tussen 80 en 45 cm -mv.

Laag 4: De bovenste 15 cm van het bodemprofiel bestaat uit beton.

Er zijn geen vondsten verzameld. De grondwaterstand tijdens het onderzoek kon niet worden bepaald – deze bevond dieper dan de maximale boordiepte (120 cm -mv).

3.3 Interpretatie

Het bodemmateriaal wordt op grond van textuur en landschappelijke ligging geïnterpreteerd als dekzand. De onderste laag (**laag 1**) wordt geïnterpreteerd als het oorspronkelijke bodemmateriaal. Bodemkundig vormt het de C-horizont.

Door landbouwkundige bewerkingen (ploegen e.a.) heeft zich in het bodemmateriaal sinds de ontginningen een donkere humeuze toplaag gevormd (de bouwvoor). De tweede laag (**laag 2**) vormt het restant van deze bouwvoor in het plangebied. De aanwezigheid van brokken zand en gele vlekken wijst erop dat de laag is omgewerkt. Ook de humeuze brokken tussen 60 en 80 cm in de bovenliggende laag worden als restanten van de oorspronkelijke bouwvoor beschouwd.

De laag direct onder het beton wordt geïnterpreteerd als een ophooglaag (**laag 3**). Een ophooglaag is ook aanwezig onder het pand van Hamersveldseweg 71b (ca. 50 m zuidelijk) dat onlangs is onderzocht.²⁶ De top en basis van de oorspronkelijke bouwvoor liggen in onderhavig plangebied op 300 cm en 285 cm NAP; in grote lijnen correspondeert dit eveneens met de hoogteligging van de bouwvoor bij Hamersveldseweg 71b.

In onderhavig plangebied is echter in één boorprofiel geen sprake meer van een A horizont (bodem geheel verstoord) en is in het nadere boorprofiel de A horizont sterk omgewerkt. Vermoedelijk is de bodem omgewerkt bij de bouw van het huidige pand, en later bij het aanbrengen van een betonvloer. Onder de basis van de omgewerkte bouwvoor kunnen nog wel archeologische sporen aanwezig zijn (285 cm NAP en dieper).

Alhoewel in sommige bodemlagen roest aanwezig is, is de hoeveelheid roest te weinig om de gronden te classificeren als beekerdgrond.²⁷ De gronden worden in plaats daarvan geclassificeerd als verploegde veldpodzolgronden.

26 (Miedema en De Boer 2016)

27 (Stichting voor Bodemkartering 1966, 73)

4 Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

De renovatie van een pand uit 1920. Hierbij wordt de betonnen vloer vernieuwd waarbij bodemingrepen tot 50 cm diep zullen plaatsvinden.

- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het plangebied bevindt zich in een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (Formatie van Boxtel). De natuurlijk bodem bestond uit een natte bekeerdbodem. Hierop ontwikkelde zich in de periode Laat Neolithicum tot Romeinse Tijd een veenpakket. In de Middeleeuwen is het ontgonnen voor bewoning en landbouw. Uit het booronderzoek blijkt dat het bodemmateriaal bestaat uit dekzand. Oorspronkelijk was een A horizont aanwezig in de top van het bodemprofiel. Bodemkundig worden de gronden geclassificeerd als veldpodzolgronden.

- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*

Mogelijk is de bodem verstoord op de plaats van de huidige bebouwing, door de realisatie van deze bebouwing en de aanleg van de betonnen vloer. De omvang van deze verstoringen is niet precies bekend.

Uit het booronderzoek blijkt dat de natuurlijke bodemopbouw inderdaad grotendeels is geroerd. Restanten van een A horizont zijn nog wel aanwezig, maar zijn vermengd met ander bodemmateriaal in boorprofiel 1 of zijn alleen als humeuze zandbrokken herkenbaar in boorprofiel 2. Op de plaats van de huidige bebouwing is de oorspronkelijke grond 30 tot 60 cm opgehoogd met zand en hierop ligt 15 cm beton. De top van de oorspronkelijke bodem ligt dus 45 tot 80 cm onder de bovenkant van de betonvloer.

- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*

Het plangebied ligt in de historische kern van Leusden (monument 15.898). In het plangebied kunnen resten van bewoning aanwezig zijn uit de Late Middeleeuwen tot Nieuwe tijd B. In de 19^e eeuw is het plangebied onbebouwd.

Uit het booronderzoek blijkt dat in het plangebied de bodem is geroerd. Vermoedelijk is de bodem omgewerkt bij de bouw van het huidige pand, en later bij het aanbrengen van een betonvloer. Onder de omgewerkte grond kunnen nog archeologische sporen aanwezig zijn (dieper dan 285 cm NAP). Dit niveau bevindt zich buiten het bereik van de voorgenomen graafwerkzaamheden.

- *Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:*
 - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

n.v.t.

- *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

N.v.t.

5 Advies

Bureau voor Archeologie adviseert het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Leusden.

6 Literatuur

- Alterra. 2004. "Geomorfologische Kaart Nederland (GKN) Landsdekkend digitale bestand". Wageningen.
- Alterra Wageningen UR. 2012. "BISNederland". *Bodemkaart 1 : 50 000*. <http://www.bodemdata.nl/>.
- ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2015. "Archis". <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.
- Blijdenstijn, Roland. 2007. "Tastbare tijd cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht". Utrecht: Provincie Utrecht.
- ten Cate, J.A.M., en B. de Lange. 1970. "Geomorfologische kaart van Nederland, Amersfoort, Kaartblad 32 West". Wageningen: Stichting voor Bodemkartering. <http://library.wur.nl/cck/index2.html?url=http://library.wur.nl/WebQuery/cck/lang/3508>.
- CCvD. 2013. "Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.3". Centraal College van Deskundigen.
- de Mulder, E.F.J. 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhof: Groningen [etc.].
- De Roij, B. 1692. "Overzichtskaart van het gebied van het Heemraadschap van de Rivier de Eem, beken en aankleve van dien, vervaardigd in opdracht van watergraaf en heemraden".
- Gemeente Leusden. 2011. "Archeologische Beleidskaart Gemeente Leusden ten behoeve van de Archeologische Monumentenzorg versie juli 2011".
- . 2013. "Richtlijnen voor Bureauonderzoek binnen de gemeente Leusden versie 2, 2 januari 2013".
- . "Gemeentelijke monumentenlijst Leusden". <http://www.leusden.nl/1906/gemeentelijke-monumenten/0/1/>.
- d'Hollosy, T. 2005. "Archeologische inventarisatie. Uitbreiding kerkhof Sint Jozef parochie, Hamersveldseweg te Leusden, Sectie Archeologie Gemeente Amersfoort, eindrapport." Sectie Archeologie van de gemeente Amersfoort.
- "Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)". <http://www.ikme.nl>.
- Kadaster. 2013. "BAG-Viewer". <http://bagviewer.geodan.nl/index.html>.
- Kadaster, en PDOK. 2014. "AHN2 - WCS service". <http://nationaalgeoregister.nl>.
- Miedema, F. 2016. "Hamersveldseweg 71b, Leusden, gemeente Leusden: een bureauonderzoek". Bureau voor Archeologie Rapport 312. Utrecht: Bureau voor Archeologie.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "e-depot voor de Nederlandse archeologie". <http://www.edna.nl>.
- Slotboom, H. 2016. "Historische kring Leusden".
- Stichting voor Bodemkartering. 1966. "Bodemkaart van Nederland schaal 1 : 50.000 : toelichting bij de kaartbladen 26 West Harderwijk en 32 West Amersfoort". Wageningen: Stiboka. <http://edepot.wur.nl/117815>.

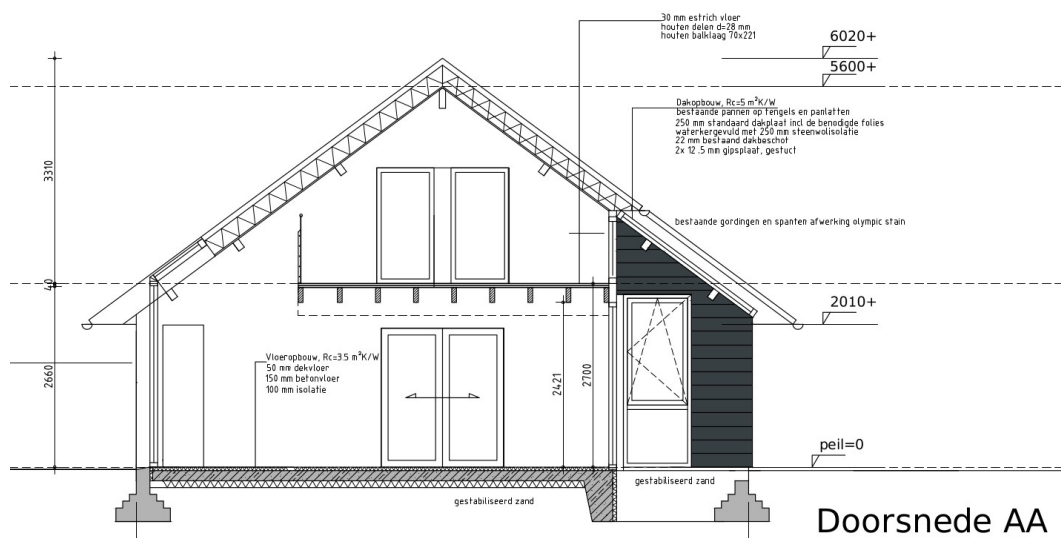
Figuren

Figuur 2: Het plangebied en onderzoeksgebied.

Figuur 3: Luchtfoto.

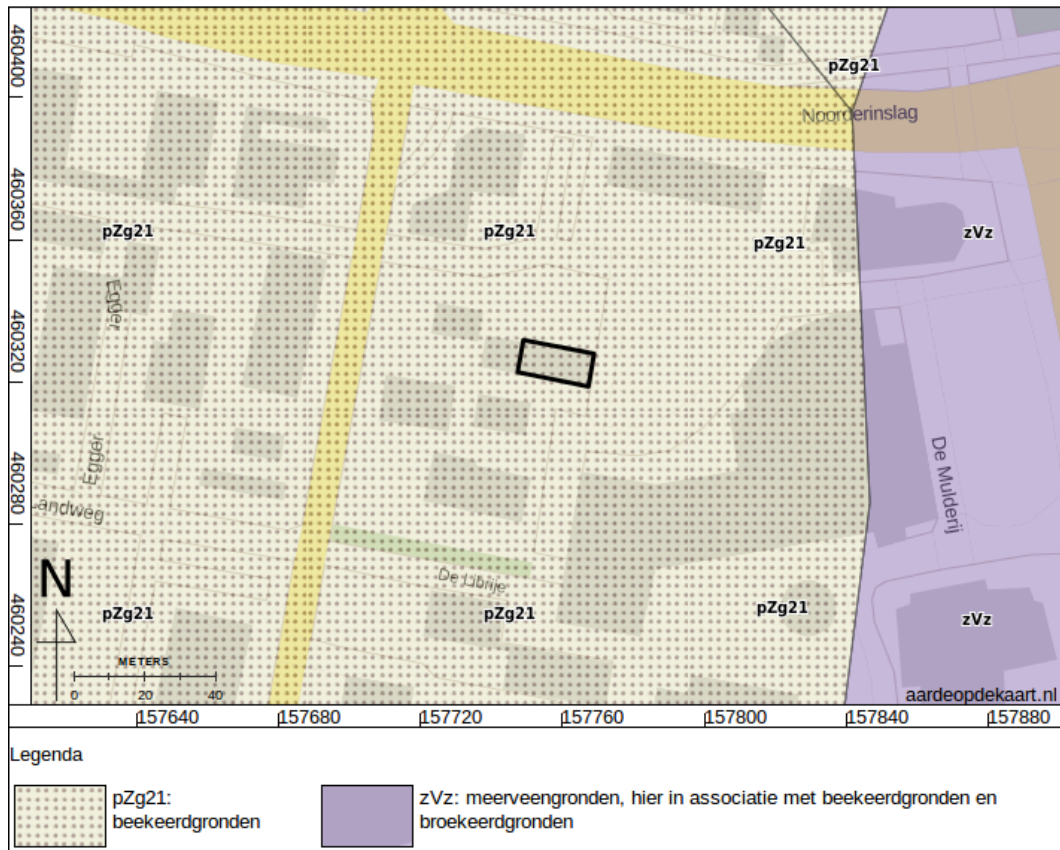

Doorsnede AA

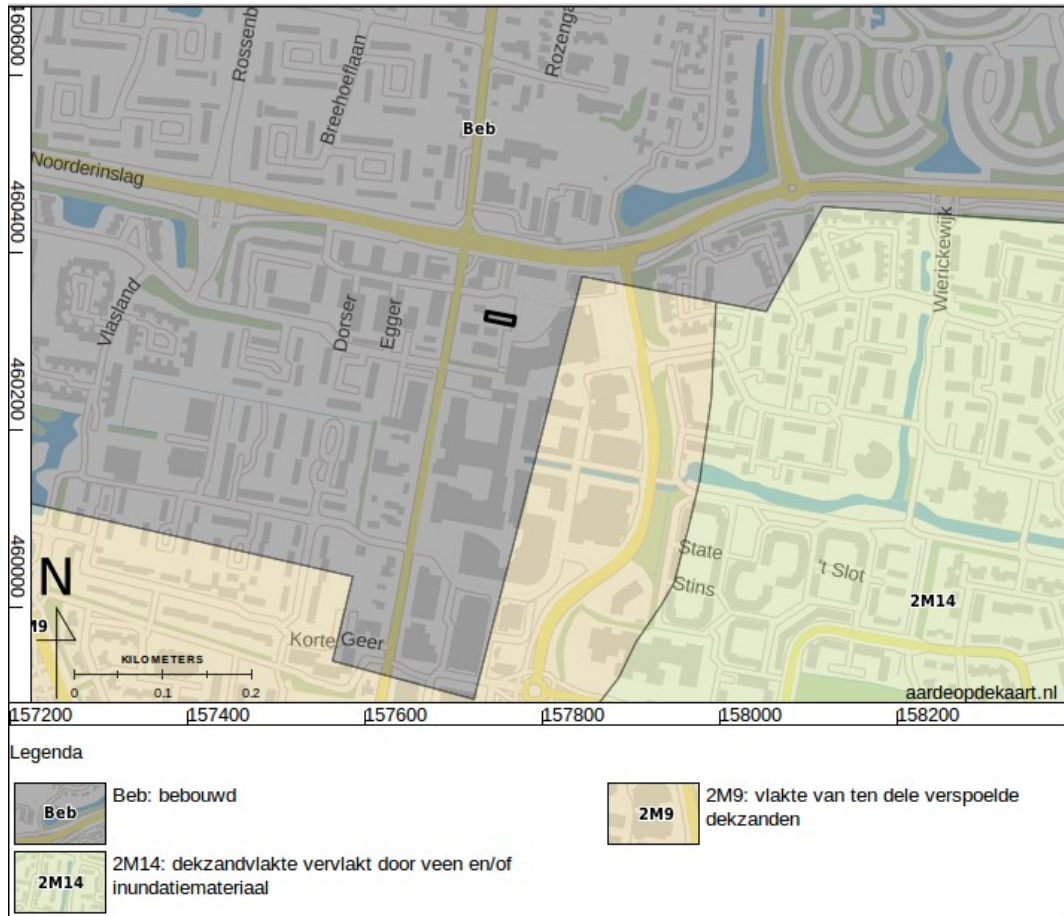
Figuur 4: Nieuwe situatie. Het te renoveren pand is in bruin weergegeven op de bovenste afbeelding. Alleen in het blauwe omkaderde gebied vinden bodemingrepen plaats; onder staat een profiel van de bebouwing in de nieuwe situatie.

Figuur 5: Foto's van het pand (boven: vanuit het zuiden, midden: vanuit het noordoosten, onder: vanuit het westen).

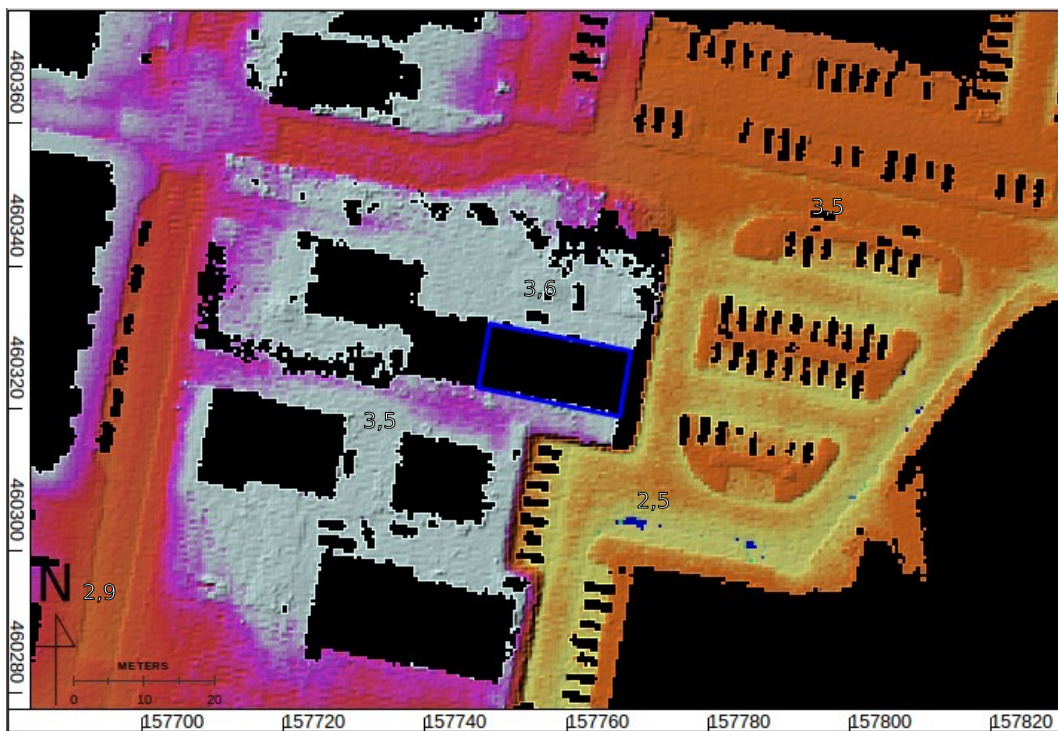
Figuur 6: Bodemkaart (Alterra Wageningen UR 2012; Stichting voor Bodemkartering 1966).

Figuur 7: Geomorfologische kaart. (Altera 2004; Ten Cate en De Lange 1970).

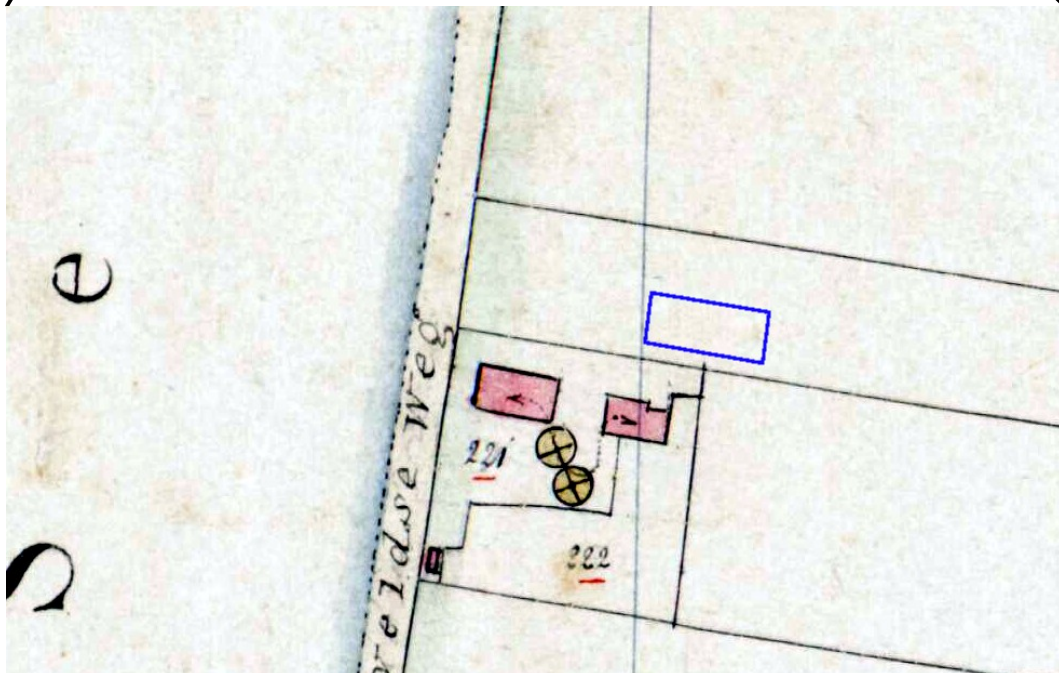
Figuur 8: Hoogte-reliëfkaart op basis van het AHN (Kadaster en PDOK 2014).

Figuur 9: Hoogte-reliëfkaart detail op basis van het AHN (Kadaster en PDOK 2014). Hoogtewaarden zijn in meters ten opzichte van N.A.P.

Figuur 10: Kaart uit 1692 (De Roij 1692). Het noorden is linksboven. Het plangebied ligt (globaal) in de rode cirkel.

Figuur 11: Kadastrale minuut 1811-1832. Het plangebied ligt op perceel 220. Het is in eigendom van Teunis Albertse Voskuilen en in gebruik als bouwland.

Figuur 12: Bonnekaart 1872.

Figuur 13: Bonnekaart 1908.

Figuur 14: Bonnekaart 1930.

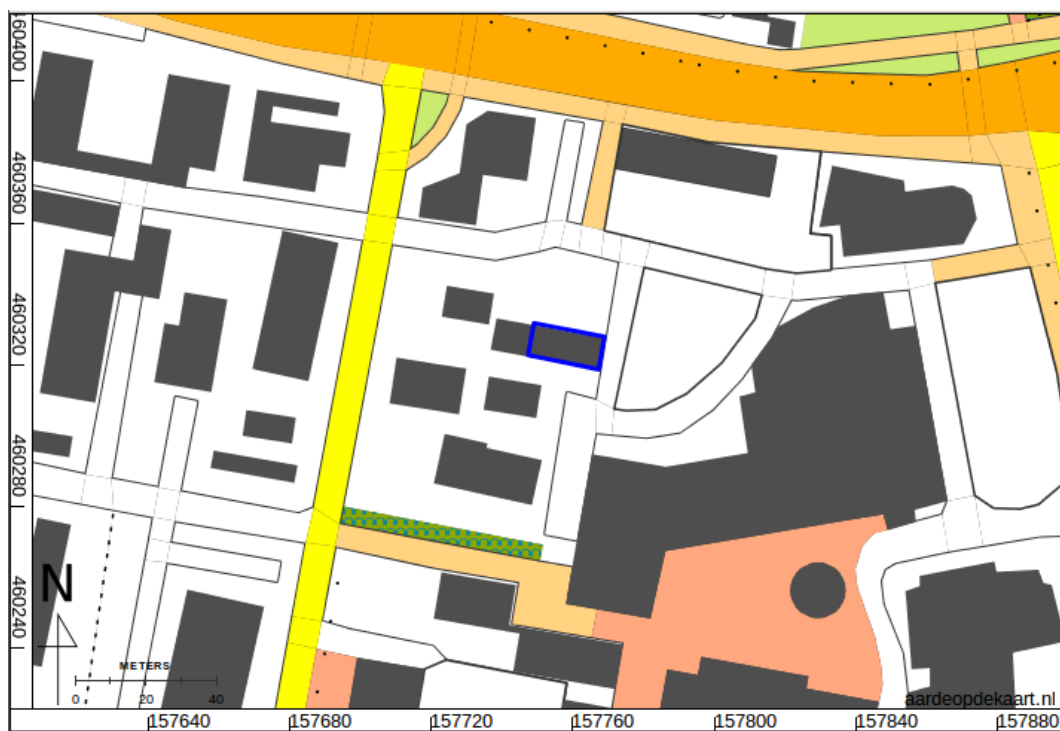
Figuur 15: Topografische kaart 1952.

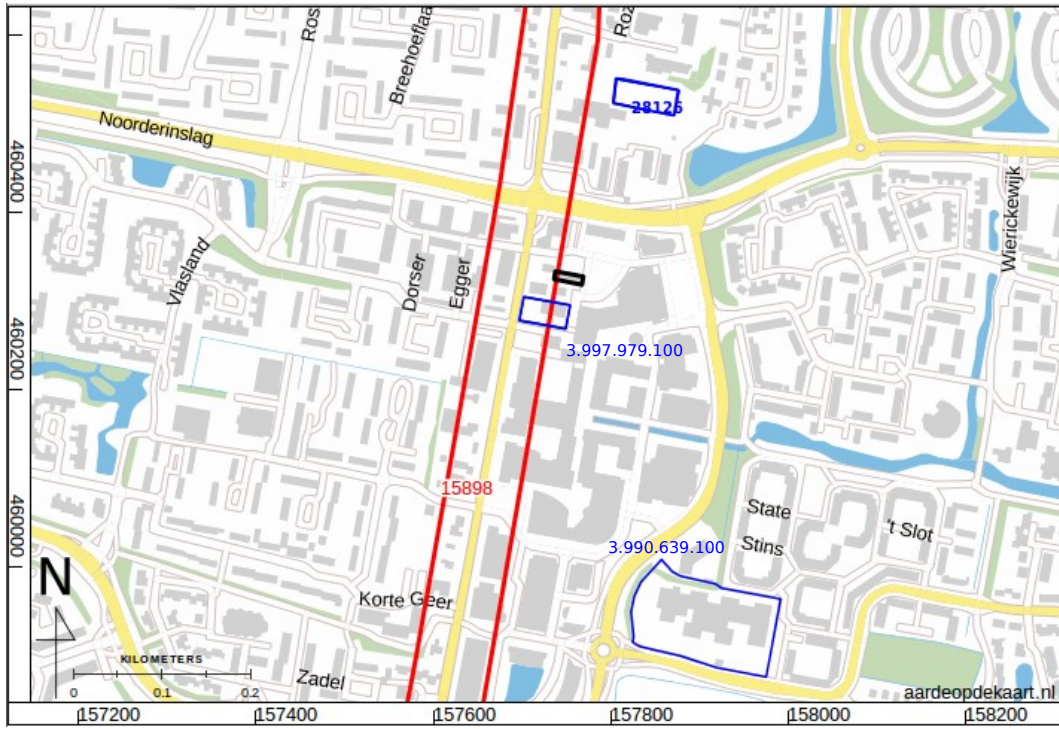
Figuur 16: Topografische kaart 1982.

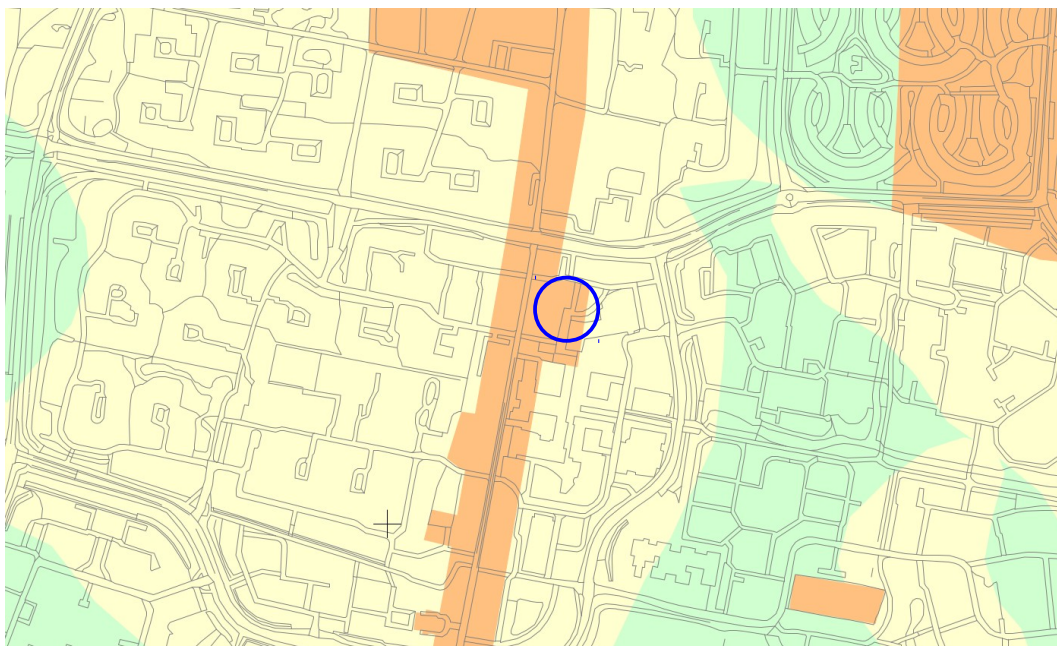
Figuur 17: Topografische kaart 1995.

Figuur 18: Top 10 VEC kaart 2016.

Figuur 19: Archeologische terreinen (rood) en onderzoeksmeldingen (blauw) uit ARCHIS (ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015). In het afgebeelde gebied zijn geen waarnemingen en vondstmeldingen aanwezig.

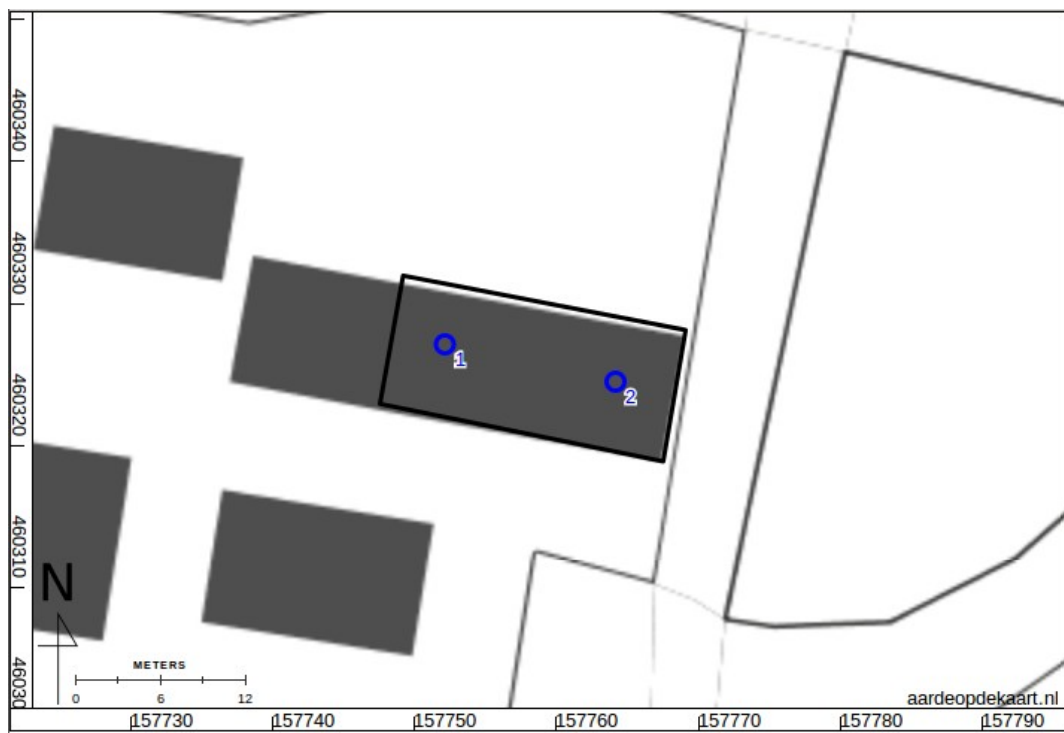
Archeologisch Verwachtingsgebied

 Gebieden met een hoge archeologische verwachting

 Gebieden met een middelhoge archeologische verwachting

 Gebieden met een lage archeologische verwachting

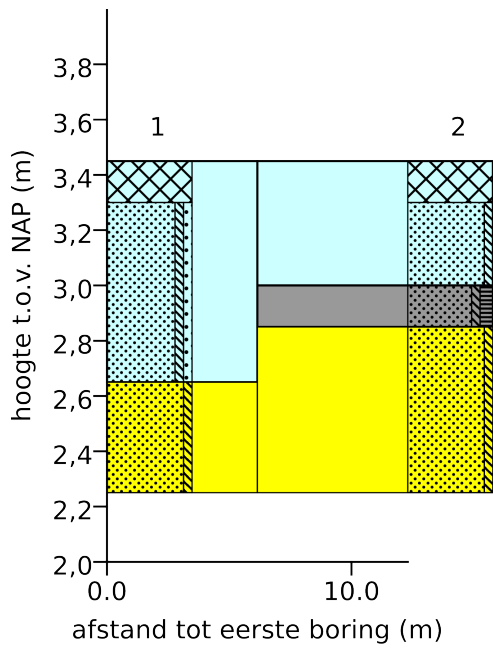
Figuur 20: Beleidskaart gemeente Leusden (Gemeente Leusden 2011). In gebieden met een hoge verwachting geldt dat bij plangebieden groter dan 100m² waarbinnen bodemingrepen plaatsvinden dieper dan 30 cm -mv archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

Figuur 21: Boorpuntenkaart.

Figuur 22: Foto's van boorprofielen, boven: nr. 1, onder: nr. 2. Het ondiepste bodemmateriaal licht links (bij het handvat van de Edelmanboor).

Legenda

- beton
- zand, zandig
- leem, siltig
- grind, grindig
- veen, humeus

- omgewerkt en opgehoogd
- vergraven A-horizont
- C-horizont (dekzand)

Figuur 23: Schematische doorsnede.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

nr.	grens (cm - mv)		grond	bijmenging	mediaan	kleur	nieuwvormingen	bodemhorizonten	overig
	boven	onder							
1	0	15	beton						beton
	15	80	zand	zwak siltig; zwak grindig	matig fijn	licht-grijs-bruin	spoor mangaanconcreties		brokken humeus zand 60-80; omgewerkte grond
	80	120	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs-bruin	spoor roestvlekken; spoor mangaanconcreties	C-horizont	
2	0	15	beton						beton
	15	45	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs-bruin			basis scherp
	45	60	zand	matig humeus; zwak siltig	matig fijn	donker-bruin-grijs			veel gele vlekken; weinig zandbrokjes; omgewerkte grond; basis scherp, restant van A horizont
	60	120	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs-bruin	spoor roestvlekken; spoor mangaanconcreties	C-horizont	

Coördinaten van de boringen

nr.	X (m RD)	Y (m RD)	Z (cm NAP)
1	157752	460327	345
2	157764	460325	345